

ἄλλα. «Ἐπαναβλέπω τὸν οὐρανὸν τὸν χρυσοῦμενον ὑπὸ δέσμης ἀκτίνων χρυσαυγῶν, ἐκ τῶν ὀπισθεν τοῦ βουνοῦ ἐκπεμπομένων ὑπὸ τοῦ χρυσοτεύκτου ἄρματος τοῦ παμφαοῦς τῆς ἡμέρας βασιλείας, ὅστις ἤρεμα καὶ κατὰ μικρὸν προβάλλει μεγαλοπρεπῆς καὶ ἀκτινοβόλος. Ὡς δὲ τὰ πτηνὰ καταλιπόντα τὰς καλιὰς αὐτῶν ἐσκορπίσθησαν ἀνὰ τοὺς θαλεροὺς κλάδους καὶ ἄδοντα ζητοῦσι τροφήν δι' ἑαυτὰ καὶ τοὺς νεοσσοὺς αὐτῶν, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος καταλιπὼν τὸν χθαμαλὸν αὐτοῦ οἰκίσκον καὶ τὴν ἀξίτην καὶ τὸ δρέπανον ἐπ' ὧμου λαβὼν, ἀπέρχεται εἰς τὸν χρυσοῦντα ἀγρὸν, οὕτινος τοὺς κλίνοντας ὑπὸ τὸ βῆρος τοῦ καρποῦ στάχεις, ἀποκόπτει, τὸ μονότονον τῆς ἐργασίας αὐτοῦ διακόπτων δι' ἄσματος ἀφελούς. Πρὸς τὸ χαρὴν δ' αὐτοῦ ἄσμα ἀνταποκρίνεται ἐκ τῶν χλοερῶν τῶν βουνῶν κλιτύων ὁ λιγὺς τοῦ ποιμένος αὐλός, οὕτινος τὰ πρόβατα βελάζοντα πῶ καὶ που ἀποκόπτουσι τὴν δροσερὰν χλόην, ἣν ὑπὲρ αὐτῶν ὁ ἀγαθὸς τῶν ὄλων Πατὴρ ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ τοῖς ὄρεσι διεσκορπίσεν».

Τὸ κορίτσι πού πῆρε τὸ Μποτάσειο γράφει: «Πρὸ μικροῦ ἢ ἀστερόεσσα νύξ ἀπέσυρε τὸν χρυσοποιικίλον αὐτῆς πέπλον ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς καὶ ὁ γλυκὺς τῆς νυκτὸς ἀστὴρ, ἢ σελήνη, ἐκρύβη ὀπισθεν τοῦ ὄρους καταλιπούσα τὴν θέσιν αὐτῆς εἰς τὸν τηλαυγῆ ἀστέρα τῆς ἡμέρας, τὸν ἥλιον. Ἡ ροδοδάκτυλος ἠώς ὑποφώσκει. Ὁ διφρηλάτης Φοῖβος ἀναλαμβάνων τὰς ἡνίας τοῦ χρυσοῦ ἄρματος, ἄρχεται τῆς πορείας αὐτοῦ. Ὁ ἀγρότης πρὸ πολλοῦ ἀφουρνισθεὶς ἀνέλαβε τὸ ἄροτρον καὶ τοὺς βέας αὐτοῦ καὶ πορεύεται εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, εὐθυμὸς καὶ τερετίζων ἄσμα τι. Ἐν γένει τὸ πᾶν μειδιᾷ ἐν τῷ θελξικαρδίῳ τούτῳ τόπῳ. Ποῖος χρωστήρ ζωγράφου δύναται ἄρα γε νὰ ἀπεικονίσει τὸ θέαμα τοῦτο; Τὸν γελῶντα κατακλύων αὐτὸν οὐρανὸν, τὸ ρυάκιον, τοὺς ἀγρούς καὶ πάντα τὰ ἄλλα τὰ ὅποια περιέγραψα; Οὐδεὶς».

Μὲ τὸν ἴδιον τόνον ζακολουθοῦνε οἱ ἔκθεσις κ' ἔτσι κατορθώνουνε οἱ δεσποινίδες πολλὰ νὰ ποῦνε, μὰ καὶ νὰ μὴν ἀπαντήσουνε στὸ θέμα πού τοὺς δόθηκε. Ἐξὸν ὅμως ἀπ' αὐτὸ καὶ τὰ δύο γραψίματα μοιάζουνε τόσο πολὺ στὸ ὄρος πού λὲς ἀπὸ ἓνα πρόσωπο βγήκανε. Ποῖο εἶναι τὸ μυστήριον; Τοῦ Μιστριώτη τὰ βιβλία. Τὰ κορίτσια ξέροντας πῶς ὁ Μιστριώτης θὰ κρίνει τὰ ἔργα τους, πονηρὰ σκεφτήκανε. Πήγανε καὶ ξεσκαλίσανε λέξεις καὶ φράσεις ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ Ἰαρχιδάκτου, ἀρματοῦθηκαν γερὰ μ' αὐτὰς καὶ βγήκανε στὸν πόλεμο. Κι' ἀληθινὰ, ἂν ἀνοίξεις τοὺς διάφορους πρόλογους στὰ διάφορα δράματα τῶν ἀρχαίων πούχει ὁ Μιστριώτης σχολαστικωσολιάσει, κι' ἀκόμα ἂν ἀνοίξεις τὴ σοφὴ καὶ βαρβαροπάραρη γραμματολογία του, θὰ ἴδεις ἐκεῖ μέσα τοὺς παμφαεῖς ἀστέρας, τὸν ἱππόδρομον τοῦ χρυσοτεύκτου Φοῖβου, τὰς οὐρανίαις στιβάδας, τὸν διφρηλάτην Φοῖβον καὶ τὰς δολιχοδρομοῦσας ἀνοησίας του. Λοιπὸν μ' αὐτὰ ἀπὸ τῆ μιᾶς μεριάς, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲ τὴ γραμματικὴ καὶ τὸ συνταχτικὸ καθήσανε νὰ γράψουν. Ἀδειάσανε ἀπὸ τὴν ψυχὴ καὶ τὴν καρδίαν τους κάθε τι τὸ ἀληθινὸ πού ἴσως καὶ νὰ βρισκότανε κεῖ πέρα, ντυθήκανε τὴ μεγάλη ψευτιά τοῦ Μεγάλου Ψεύτη, κ' ἰσεβήσαν «τὰ βελάζοντα πρόβατα πού καὶ που ἀποκόπτουσι τὴν δροσερὰν χλόην» καὶ «τὸν τερτίζοντα ἀγρότην» κι' ἀρπαξάν τὸ βραβεῖο ἀπὸ τὰ μιστριώτικα χέρια. Πλούσιαι εἴτανε ἡ ἀνταμοιβὴ τῶν κόπων τους, καὶ νὰ τ' ἀποτελέσματα τοῦ Δασκαλισμοῦ ἀμείσως ἀμείσως. Καμαρώστε τὰ, Ρωμιοί. Βραβεῖο στὴν ψευτιά καὶ στὴν πονηριά.

Ἀῦριο τὰ κορίτσια αὐτὰ θὰ γίνουνε μαννάδες. Ρωμιές μαννάδες. Ἴσως καὶ δασκάλεις. Τὸ δηλητήριο πού τοὺς πότισε τὸ σκολεῖο θὰν τὸ χύσουνε κι' αὐτὲς στὰ ρωμιάπουλά τους. Καὶ τότε ἀπὸ τοὺς παμφαεῖς ἀστέρας κι' ἀπὸ τοὺς χρυσοτεύκτους Φοῖβους, κι' ἀπὸ τὴςφιασιδωμένες ψυχῆς, τί θὰ βγοῦνε; Αἰονταρόψυχοι λεβέντες ἢ κουτοπόνηροὶ λαγοί; Γερεῖς ἰδέες ἢ σάπια αἰσθήματα; Πλῆθος ἀπὸ πατριώτες ἢ γενεὰ ἀπὸ μούμιες; Ἔτσι τὸ ζήτημα ξαπλώνεται καὶ πᾶει νὰ γγίξει τὸ μεγάλο Ἐκπαιδευτικὸ. Μίλησαν γι' αὐτὸ, καὶ πρέπει ἀκόμα πολὺ νὰ μιλήσουν οἱ κατάλληλοι. Κεῖνο πού θέλουμε μεις νὰ το νίσουμε ἰδῶ εἶναι τὸ ἀπελπιστικὸ φαινόμενον τῆς μεγάλης ἀφροντισίας πού ἀπὸ παντοῦ δέχεται, γιὰ τὸ χαμὸ καὶ τὸ χαλασμὸ πού δέρνει τὴν κοριτσιίστικη ἐκπαίδεψη. Οἱ ὑπουργοὶ μας κ' οἱ μεγαλοσυανοὶ μας πήγανε στὴν ἀπανηγυρικὴ ἀπονομή τῶν βραβείων» καὶ καμαρώσανε τὸ φλύαρο κι' ἀνητολόγο Μιστριώτη, συχαρήκανε τὴς βραβεῖες κοπέλλεις, καὶ γυρίσανε σπῆτι τους μ' ἑλαφρὴ τῆ συνείδηση πῶς πᾶει πρῶτα ἡ ἀεργασία τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς εταιρίας». Τὴν ἕλλη μέρα στῆλες καὶ στῆλες γιὰ τὴν περιγραφὴ τῆς «λευκῆς ἐορτῆς», ἐπαίνους στὸ Μιστριώτη καὶ στὰ κορίτσια καὶ στὴς ἔκθεσις καὶ στὴν ἀφθίτου κάλλους γλώσσαν, καὶ προφητεῖες γιὰ τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οἱ φημερίδες μας. Ἄμυαλες καὶ κοντόφωτες ὄλες τους, βγαλμένες ἀπὸ τὸ ἴδιο καζάνι τῆς ἀμαθισίας καὶ τῆς ἐπιπολαιότητος. Ἐξαιρέση μοναδικὴ καὶ τιμημένη ἔκαμε ἡ «Ἀκρόπολις» μὲ τὰ δύο τοῦ Σταθόπουλου ἄρθρα, πού τὰ χαρακτήριζε γερὴ φιλοσοφικὴ σκέψη, βαθύτητα, ἀντίληψη, τσουχητὴ εἰρωνεία καὶ πολὺ φῶς.

Ἄν εἶναι ἀλήθεια πῶς ἀπὸ τὸ νύχι μπορεῖς νὰ νοιώσεις τὸ λιοντάρι, τότες ἀπὸ τὴς δύο βραβεῖες ἔκθεσις μπορεῖς νὰ καταλάβεις τὴς ἄλλεις, κι' ἀπὸ τὴν κουτοπονηριά τῶ δύο κοριτσιῶνε τὴν κουτοπονηριά πού βασιλεύει στὸ Ἀρσάκειο, τὸ τρανὸ τοῦτο ἀργαστήρι τῆς ἐθνικῆς βλακείας. Συλλογιστεῖτε τί παθαίνει ὄχι μονάχα ὁ μέσα, μὰ κι' ὁ γερὸς καὶ δυνατὸς ὄζω Ἑλληνισμὸς, πού στέλνει τὰ κορίτσια του ἰδῶ γιὰ νὰν τὰ δασκαλεῖ ὁ Μιστριώτης καὶ τὰ κοπέλλια του γιὰ νὰ γράφουνε ράλλειες καὶ μποτάσιεις ἔκθεσις. Φωνάζουμε ὄλοι μας γιὰ τὸν κίντυνο τοῦ Κράτους καὶ τοῦ ἔθνους καὶ γιὰ τὴς ντροπῆς πού παθαίνει παντοῦ τὸ Ἑλληνικὸ ὄνομα, μὰ κανεὶς δὲ βρέθηκε νὰ φωνάζει γιὰ τὴς μεγάλες ἐθνικῆς ντροπῆς πού ἀγκαλιάζουμε ἡμεῖς, μονάχοι μας, ἰδῶ στὴν Ἀθήνα. Κοιτάξτε τὴς ἔκθεσις, τὸ Ράλλειο καὶ τὸ Μποτάσειο, τὸ Ἀρσάκειο ἑλάκερο κ' ἔλατε νὰ μᾶς πείτε πῶς δὲν εἶναι μιὰ ἰθνηκὴ ντροπὴ ὁ Μιστριώτης.

Δ. Π. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

ΠΡΟΦΗΤΗΣ

Τοῦ Ψυχάρη

Φιλέτω
 τίς ὄνειροπλάνηφτες ψυχῆς
 μὲ κάποιον φῶς μυστηριακόν,
 γλυκόν.
 Στὰ ραδιὰ,
 σμαράγδινα
 ἀχτηδωγητέματα
 τὰ βλέμματα
 τὰ ρόδινα
 ἀνώδινα
 γλυκογέλανε,
 Κι' ἀνέγνωρα

Ἐνωρα τὰ πνέματα
 τὸ φῶς μου ἀκολουθᾶν
 μεθᾶν καὶ πᾶνε,

Πᾶνε μὲ αἶνο
 πρὸς τὸ μαγεμένο
 τὸ ἱερὸ δέντρο,
 πού ὄλο χλωρὸ,
 πού ὄλο ἀνθερὸ,
 πού μὲσ' στὰ λαγαρά του,
 ὄγρα του φύλλα
 σφαντάζουν ὄλο τὸν καιρὸ
 ρόδα κνηκάτα
 ἀφράτα μῆλα
 μὲ μοσκομελιστάλαχτο χυμό.
 Ποῖος βέβηλος μιλεῖ γιὰ πεθαμὸ!
 Πᾶρα ἀπ' τὴν Ἐπιστήμη τὴ γοργόνα
 τὴν ἀστραπόμορφη ρομφαία,
 ἢ ὄραϊα
 μάγισσα ἢ Τέχνη
 πλέχνει μου κορώναν'
 θὰ νικῶσω τὸν Αἰῶνα.

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

ΝΕΑ ΕΡΓΑ

Μῆσα στὴς δεκαπεντε μέρεις πού πέρασαν κενὴν ξένο ἔργο καινούριο δὲν προουσιαστικὴ στὰ διάφορα θεάτρα. Εἴχαμε ὅμως μιὰ φιλολογικὴ «πρώτη». Στὸ «Πολυθέαμα» ὁ κ. Βῶκος παράστησε, ὕστερα ἀπὸ πολλὰς προετοιμασίας καὶ ἀρκητὸ θόρυβο, τὸ «21» του, «ἔθνηκὴ τραγωδία εἰς πρᾶξις πέντε». Ἀπὸ τὸ πρόγραμμα μαθαίνουμε ὅτι τὸ ἔργο εἶναι γεμᾶτο ἀσφαγᾶς, ἐμπρησμοῦς, δηλώσεως, ὄχλοσθῆ, μάχαις, πολεμιστήρια ἔματα, σκηνῆς ἐξόχου μεγαλείου καὶ φρικῆς κτλ. Ἀκόμα πῶς ἡ τραγωδία τελειώνει ἐπὶ τῆς «ἐλευθερίας Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν» μὲ «μίαν ἀποθίωσιν!»

*

Ὁ εὐτυχὴς συγγραφεὺς τῆς «Κατοχῆς» καὶ δυστυχὴς τοῦ «21» θᾶχει χωρὶς ἄλλο λόγους νὰ φιλοσοφῆ, τὴς πικρῆς αὐτῆς μέρεις τῆς ἀποτυχίας, γιὰ τὴν ἀσταθεῖα τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων. Ἀπὸ πέρου ὡς φέτο πόση διαφορά! Πέρου στὴν τριακοστὴ παράστασι τῆς «Κατοχῆς» τὸ θεάτρο γιόμισε ἀσφυχτικὰ ἀπὸ κόσμον ἀνυπόμονο, φανατικὸ, ἐνθουσιαστικὸ, καὶ φέτο στὴν τρίτη τοῦ «21» οὔτε πενήντα ἄνθρωποι δὲ βρέθηκαν νὰ παρακολουθήσουν τὸ ἔργο. Ἀλλοίμονο, οὔτε ὁ κ. Βῶκος δὲν ἔχει τὴ φιλολογικὴ τύχη, καθὼς θὰ ἔλεγε ὁ Ρεμὶ ντὲ Γκουρμὸν ἂν ἐβλεπε τὸ ἀξιοδράκτο θέαμα τῆς τραγικῆς ἐρημώσεως τοῦ «Πολυθέαματος». Κι' ὅμως ὁ κ. Βῶκος ἔβαλε ὄλα του τὰ δυνατὰ γιὰ ν' ἀρπαξῆ τὴν τύχη αὐτὴ ἀπὸ τὰ μαλλιά. Ποῖος ξέρει πόσο σκέφτηκε καὶ πόσο βασανίστηκε μελετώντας τὴν ἐντύπωσι τῶν σκηνῶν τοῦ «21» του στοὺς παλιούς πελάτες του τῆς «Κατοχῆς». Καὶ μὲ ποῖο ἄραγε πνεῦμα σαρκαστικὸ νὰ δημιουργήσε στὸ ναῦ του τὴν τραγωδίαν καὶ ποῖο χαμόγελο Μεριστοφελῆ νὰ πλανιότανε στὰ χεῖλη ὄταν μιὰ μὲ τὴν ἄλλη ἔβρισκε ὄλες τὴς κατάλληλες σκηνῆς γιὰ νὰ ἀβίζουν τὴν εὐαίσθητον χορδὴν τοῦ πατριωτισμοῦ.

*

Δι' συζητοῦμε ὄω γιὰ τὴ φιλολογικὴ ἀξία οὔτε τῆς «Κατοχῆς» οὔτε τοῦ «21». Καὶ τὰ δύο ἀπ'

τὸ ἴδιο κεφάλι βγήκανε, μὲ τὸν ἴδιο σχεδὸν τρόπο καὶ μὲ μικρὴ μονάχα διαφορὰ. Ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι γιὰ τὴν πρώτη δούλεψε λίγο κ' ἢ προσπάθεια τοῦ συγγραφέα πρὸς τεχνικώτερη διαμόρφωση τοῦ ἔργου, μὰ γιὰ τὸ δεύτερο θεωρήθηκε περιττὴ κάθε προσπάθεια, μὰ πού ὁ ἔμπορος εἶχε γνωριστῆ μὲ τοὺς πελάτες του κ' ἐνωσε τὰ γούστα τους. Φαίνεται ὅμως ὅτι κ' οἱ πελάτες μπόυχτισαν πιά ἢ ἄλλαξαν ἰδέα κ' ἔτσι τὸ ἐμπόριο ἀπότυχε. Ἡ καλύτερα, γιὰ νά-μαστε καὶ πὶό κοντὰ στὴν ἰδέα μας γιὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ ἔργου, τὸ εἶδος πού παρουσίασε ὁ κ. Βῶκος εἶταν κάπως μπαγιατιάτικος καὶ δὲν ἔρρεσε. Βλέπετε, κουβεντιάζουμε γιὰ ἐμπόριο κ' ὄχι γιὰ φιλολογία. Ὁ "Ὁθωνας κ' ἢ Ἀμαλία ἔρχονται ἐν πὶό φρέσκοι καὶ νόστιμοι, τὸ «21» πάει πιά μπαγιατιάτσει. Ἐμπρός λοιπόν ἢ ἐπιχείρηση δὲ χάθηκε ἀκόμα, τὸ «77» μὰς περιμένει, εἶναι τὸ πὶό φρέσκο εἶδος κ' οἱ παλιοὶ πελάτες ἴσως ξαναγυρίσουν πάλι.

*

Ἀπ' τὴ σαλάτα πού ἀνακατώθηκαν μαζί τὰ ὑφαία ἰδανικά κ' οἱ φυλετικὲς ἔχτρες τίποτα δὲν ἔλειψε, οὔτε ὁ Βούργαρος, οὔτε ἡ Μακεδονία, κ' ἄχ κ' αὐτὴ ἢ κατακαημένη ἢ Ἀκρόπολις, ἐπαιξε τὸ μέρος τῆς «ἐν συνοδείᾳ ἀρμονίῳ».

*

Ὁμολογοῦμε ὅτι ἢ κρίση τοῦ κ. Ξενοπούλου γιὰ τὸ ἔργο μὰς θλίβει πολὺ. Καθὼς γιὰ τὴν «Κατοχή», ἔτσι καὶ τώρα ξεσπαθώνει γιὰ τὸ δημοκοπικὸ αὐτὸ σκηνολόγι. Ὁ κ. Ξενοπούλος ἔχει κάθε δικαίωμα στὴν ἐχτίμηση καὶ στὸ σεβασμὸ τῶν νέων. Καὶ μὲ τὴν ἐχτίμηση πάντοτε καὶ τὸ σεβασμὸ ἄς μὰς συμπαθήσει νὰ μιλήσουμε εἰλικρινὰ καὶ νὰ φανερώσουμε τὴν ἐκπλήξῃ μας γιὰ ὅσα ἔγραψε στὶς «Ἀθήναις» κρίνοντας τὸ «21». Φυσικά, μπορεῖ νὰ ἔχει ὅποια γνώμη θέλει, ποῖος θὰ τὸν ἐμποδίσει, δὲ μποροῦμε ὅμως νὰ κρύψουμε τὴν ἀπορία πού μὰς γεννήθηκε σὰ διαβάσαμε ὅτι τὸ ἔργο εἶναι «ἐξοχόν» κ' ὅτι ὁ κ. Βῶκος «μόνος ἐκ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων κατέχει τὴν λεπτοκαμωμένην θεατρικὴν τέχνην» κτλ. Καὶ μὰς φαίνεται αὐτὸ ἀκόμα περισσότερο περίεργον, ὅταν τὸ λέει ὁ συγγραφέας τοῦ «Μυστικῆς τῆς κοντίσας Βαλέρινας», ἐνός ἔργου πού σημειώνει κάποιον σταθμὸν στὸ «Νεοελληνικὸ θέατρο» ὅσο ἐπιπόλαια κ' ἑλαφρὰ κ' ἐν κρίθηκε.

*

Στὸ περασμένον ἔργον δὲν πρόφτασα νὰ μιλήσω γιὰ κάποια παριζιάνικη φάρσα πού παίχτηκε στὴ «Νέα σκηνή». Τὸ «Χοῦ» καθὼς πολὺ ὁμοίον μεταφράστε τὸ «Je ne sais quoi» εἶναι μι' ἀρκετὰ νόστιμη σάτυρα τῆς παριζιάνικης κοινωνίας, καὶ τῶν εὐγενῶν πού παντρεύονται πλούσιες ἀμερικανίδες. Χωρὶς νὰ ξεφεύγῃ καὶ πολὺ τὸ ἔργο ἀπ' τὸ σκευηθισμένον τύπον τῆς ἀπλῆς φάρσας ἔχει καὶ σκηνὲς ἐξυπνες, γραμμένες μὲ κάποια δόση πρωτοτυπίας, δὲν τοῦ λείπει ἀκόμα πού καὶ πού καὶ δύναμη σχετικὴ στὴ διαγραφή τῶν χαρακτήρων. Ἐκεῖνο ὅμως πού μὰς κάνει νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴν κωμῶδιαν αὐτὴ εἶναι ἢ ὁμορφὴ μεταφράσῃ τῆς ἀπ' τὸν Γ. Αὐκίριο. Τὸ θεατρὸν μὰς σπάνια ἀποχτάει μεταφράσεις μελετημένες καὶ καλοσυνειδητὲς καὶ πολὺ λίγοι ξεχωρίζουνε στὴ βουλεύει αὐτῇ. Τὸ «Χοῦ» εἶν' ἔτσι γραμμένον κ' ἔχει τέτοιο διάλογον πού δὲν ξαναφέρνεται εὐκόλα σ' ἄλλη γλῶσσα, κ' ὁμοίως ὁ μεταφραστὴς κατὰφερὲ νὰ μὰς δώσει σὲ ὕψος γοργὸ κ' ἀβίαστο ὅλη τὴ χάρι τῶν πρωτότυπων. Καθὼς ἢ μεταφράσῃ τοῦ «Φρυμῶν καὶ Ρίσελ» πού παίχτηκε τὸ χειμῶνα στὸ Βασιλικόν, ἔτσι καὶ τοῦ «Χοῦ» εἶναι καμωμένες στὴ φυσικὴ δημοτικῇ, τὴ μόνῃ γλῶσσᾳ πού κάθε τι ὁμορφαίνει στὸ θέατρο καὶ δίνει στὸ διάλογον ἰνδιαιρέρον ξεχωριστὸ καὶ δύναμιν περίσσια.

*

Ἡ Κυβὴλις στὸ δύσκολον ρόλον τῆς Ἀμερικανίδας προσπάθησε νὰ παίξει ὅσο μποροῦσε καλύτερα καὶ δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι δὲν τὸ κατάφερε καίτοι δὲ

μὰς ζωντάνεψε τὸ χαριτωμένον τύπον τῆς ἀφελέστατης κόρης. Ὁ κ. Σαγιώρ δὲν εἶπανε καθόλου στὸ ρόλον τοῦ καὶ φαίνονταν πὺς ἐπαιξε ἔξω ἀπ' τὸν ἑαυτὸν. Ἐκράτησε ὅπως δὴποτε μὲ μεγάλη προσπάθεια τὸ μέρος. Δὲν μποροῦμε νὰ καταλάβουμε ὅμως γιὰ ποῖον λόγον βάλθηκε νὰ φτιάξῃ τὴν μεταφράσῃ. Ἄλλως ἔλεγε βέβαια τὸ κείμενον κ' ἄλλως μιλοῦσε αὐτός. Γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ ζηγηθῇ πὺς ἀπ' ὅλα τὰ πρόσωπα μονάχα ὁ κ. Σαγιώρ βρέθηκε νὰ μιλάει μ' ἐπισημότητα, ἐνῶ οἱ ἄλλοι τὰ λέγανε φυσικά κ' ἀβίαστα.

Φαίνονταν σ' ὅλο τὸ ἔργον ὅτι νὰ μεταφράζει τὰ λόγια τοῦ ὑποβόλαιου στὴν καθαρεύουσα. Γιατὶ αὐτὸ τὸ πρᾶμα; γιὰ ποῖον λόγον; Μήπως ἐπειδὴ ἐπαιξε τὸ ρόλον τοῦ κόμητος ἐνόμισε πὺς δὲν τοῦ ἔστειλε ἢ ἀπλῆ γλῶσσα;

Λ. ΣΙΓΑΝΟΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΟΙ

Σκέψεις L. Tolstoi.

Ἀφορμὴ σαυτῆς τίς σκέψεις μούδωκε ἢ ρωσικὴ μεταφράσῃ τοῦ ρομάντου «Χωριάτης» ἔργου τοῦ γερμανοῦ Polenz. Τὸ καλὸ αὐτὸ βιβλίον, καθὼς καὶ πολλὰ ἄλλα ὁμοία του, χάθηκε μὲς στὸ πέλαγος τοῦ τυπωμένου χαρτιοῦ, ἐνῶ ἀσήμαντα κουτὰ κ' ἐλεσινα γυνήματα τῆς φιλολογίας τὰ σχολιάζουνε φαρδιά πλατειά, τὰ ἐπαινοῦν καὶ τὰ τυπώνουν σ' ἀναριθμητὲς ἐκδόσεις. Γι' αὐτὸ δὲ θάφθῃμι μιὰ τέτοια εὐκαιρία πού μού παρουσιάστηκε γιὰ νὰ πῶ σύντομα μερικὲς μου σκέψεις. Ἐδῶ κ' εἴκοσι χρόνια ἔγραψε ὁ Matthew Arnold ἕνα ἔθρονον γιὰ τὴν σημασία τῆς κριτικῆς. Κατὰ τὴν γνώμην του σκοπὸς τῆς κριτικῆς εἶναι νὰ βροῖσῃ μὲσα στὰ τόσα πού γράφονται τὸ σπουδαῖον καὶ τὸ καλόν, καὶ σαυτὸ νὰ κἀνῃ προσεχτικὸν τὸν ἀναγνώστη. Τέτοια κριτικὴ εἶναι στὴν ἐποχὴν μὰς, πού τὴν πλημμυρίζουν ἐφημερίδες, περιοδικὰ καὶ βιβλία, ὄχι μόνον ἀναγκαιὰ μὰ καὶ σημαντικὴ, γιατί ἀπ' αὐτὴ ἐξαρτᾶται — σύμφωνα μὲ τὸ κύρος πού ἔχει ἀποκτήσῃ — ὅλο τὸ μέλλον τῆς ἀναγέννησης τῆς μορφωμένης Εὐρώπης. Σ' ὅλα τὰ πρᾶματα ἢ ὑπερπαραγωγὴ βλάπτει: γιατί ἔτσι γίνονται τὰ πρᾶματα σκοπὸς κ' ὄχι μέσον, κ' οἱ ἄνθρωποι: τέλος βλέπουνε στὸ μέσον ἕνα σκοπὸν ἄλογον κ' ἀμαξες ὡς μὲσα συγκοινωνίας, ρούχα καὶ σπιτὶ ὡς μὲσα πού μὰς προστατεύουνε ἀπὸ τὸν καιρὸν, καλὴ τροφὴ ὡς μέσον πού δυναμώνει τὸν ὀργανισμόν μὰς εἶναι πολὺ ὠφέλιμον. Μόλις ὅμως ἀρχίσανε οἱ ἄνθρωποι νὰ τὰ παίρουνε ὡς σκοπὸν καὶ τὸ θεροῦνε σπουδαῖον ἀποχτήσῃ ὅσο μποροῦν περισσότερα ἄλογα, ἀμαξες, σπιτὰ καὶ ρούχα καὶ τροφές, γίνονται αὐτὰ τὰ πρᾶματα ὄχι μόνον ἀνώφελα μὰ καὶ βλάπτουνε. Ἡ τυπογραφία εἶναι χωρὶς ἀμφιβολίαν ὠφέλιμη γιὰ τὸν πολὺν κ' ἀμόρφωτον λαόν, στίς ἀνώτερες τάξεις εἶναι τὸ κυριώτατον ὄργανον γιὰ νὰ διαδίδουνε ἐλευθερινὰ συνήθειες καὶ ὄχι γιὰ νὰ φωτίζουν. Εὐκολώτατον εἶναι νὰ πειστοῦμε γι' αὐτὸ τὸ πρᾶμα. Βιβλία, περιοδικὰ καὶ πρὸ πάντων ἐφημερίδες εἶναι στὴν ἐποχὴν μὰς μεγάλες χρηματικὲς ἐπιχειρήσεις πού γιὰ νὰ πᾶνε μπροστὰ χρειάζονται πολλοὺς ἀγοραστὰς. Μὰ οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς ἰνδιαιρέρονται: γιὰ ταπεινὰ πρᾶματα κ' ἔχουνε πρόστυχον γούστον, κ' ἂν πρέπη τὰ ἔργα νάνταποκριθῶν στὴν ἀνάγκην τους καὶ νὰ κερδίσουνε χρήματα, πρέπει νὰ συμμορφωθῶν μὲ τὰ ταπεινὰ καὶ τὸ πρόστυχον γούστον. Γι' αὐτὸ εἶναι καταλληλότερος ὁ τύπος, ἀφοῦ οἱ περισσότεροι ἀπ' τοὺς συντάκτες του ἰνδιαιρέρονται, καθὼς καὶ τὸ κοινόν, γιὰ ταπεινὰ κ' ἔχουνε πρόστυχον γούστον. Αὐ-

τοὶ οἱ ἄνθρωποι στὴ σημερινὴ διάδοσιν τῆς τυπογραφίας, τῶν ἐφημερίδων, τῶν περιοδικῶν καὶ τῶν βιβλίων ἰκανοποιούνται ἀρκετὰ γιὰ ὅ,τι γράφουνε ἀνάλογον μὲ τὸ γούστον τοῦ ὄχλου, κ' ἔτσι ὀλοένα ἀνεβλίνει ἢ πλημμύρα τοῦ τυπωμένου χαρτιοῦ, πού ὄχι μόνον μὲ τὴν ἐλευθερινὰ ποιότητάν του μὰ καὶ μὲ τὴν ποσότητάν του ἐμποδίζει φοβερὰ τὴν ἀναμόρφωσιν. Ἄν ἕνα φιλογράμματον νῆεν τὸν ἀφήσει νὰ βρῇ μόνον τοῦ μὲσα ὅλα τὰ βιβλία, τίς ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ ὅ,τι πρέπει νὰ διαβῇ, θὰ διαβάξῃ χωρὶς ἀμφιβολίαν δέκα χρόνια μερόνυχτα κουτὰ καὶ ἀνήθικα βιβλία. Καὶ πιθανώτερον εἶναι νὰ βρῇ σ' ἕνα σωρὸν μπιζέλια ἕνα μπιζέλι σημειωμένον, παρὰ μὲς στὰ τόσα βιβλία ἕνα καλὸν βιβλίον. Τὸ χειρότερον ὅμως εἶναι ὅτι μὲ τὸ διάβασμα κακῶν ἔργων χαλαρεῖ λίγο λίγο τὸ μυκλόν καὶ τὸ γούστον του. Γι' αὐτὸ ὅταν τοῦ πῆσῃ στὰ χέρια του κἀνα καλὸν ἔργον, ἢ δὲ θὰ τὸ κἀταλάβῃ ὀλοτελον ἢ θὰ τὸ νιώσῃ στραβόν.

Ὅσο μεγαλώνει ἢ κυκλοφορεῖ τῶν ἐφημερίδων, περιοδικῶν καὶ βιβλίων καὶ ἐν γένει τοῦ τύπου, τόσο κ' ἢ ποιότητάν τους χειροτερεύει: κ' οἱ περισσότεροι ἀπ' τοὺς δὴθεν μορφωμένους πέφτουνε σὲ μιὰ ἀπελπιστικώτερον καὶ πῖος ἀδιόρθωτον πρόστυχια. Θαρρῶ ὅτι τὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια κατρακύλησε τὸ γούστον κ' ἢ γερὰ ἀγνίτησῃ τοῦ κοινοῦ πού διαβάξῃ. Τέτοια κατρακύλισμα βλέπομε ὅλους τοὺς κλάδους τῆς φιλολογίας. Θὰ εἰπῶ μόνον μερικὰ χτυπητὰ παραδείγματα πού γνωρίζω. Στὴ ρωσικὴ φιλολογία πῆραν τὴν ποιητικὴν δόξαν ἀπὸ τὸν Puschkin τὸν Lermontow (τὸ Tischutschin τὸν ξεχάσανε σχεδόν) γιὰ νὰ τὴν δώσουνε σὲ ἀμφιβόλους ποιητὰς, ὅπως ὁ Maikow, Polonsky, Feta, ὕστερον σ' αὐτὸν τὸ Njekrassow, πού τοῦ λείπει κάθε ποιητικὸν χάρισμα, καὶ στὸν προσποιημένον καὶ πεζὸν Alexis Tolstoi, καὶ τελευταῖα στὸν ἀδύνατον καὶ μινωμερῆ Nadson καὶ στὸν γυμνὸν Apuchtin. Τέλος μὰς φουρνίζονται λεγεῶνες ἀπὸ στιχοπλόκους πού δὲν ξέρουνε τί εἶναι ποίησιν, τί καὶ γιατί γράφουνε. Οἱ μορφωμένοι μὰς κύκλοι δείχνουνε τέτοια ἔλλειψιν αισθητικῆς, ὥστε θεροῦνε πὺς τὰ μεγάλα κεφάλια εἴτε πεζοὶ εἴτε ποιητὰι, εἴτε παλαιοὶ, εἴτε νέοι, περστανε πιά ἀπὸ τὴν μόδαν, γιατί δὲν μποροῦνε νὰ ἰκανοποιήσουν τὸ λεπτόν τους γούστον: γι' αὐτὸ τοὺς κοιτάζουνε μὲ περιφρονητικὸν γέλοιο.

Σήμερα θεροῦνε πὺς τὸ Α καὶ Ω τῆς Φιλοσοφίας εἶναι ἢ ἀνήθικη, πρόστυχη, ἀσυνάρτητη καὶ γιομάτη παχυὰ λόγια φλυαρία τοῦ Nietzsche. Καὶ παίρουνε γιὰ μεγάλη Τέχνην ἕνα ἀτεχνον σωρὸν ἀπὸ λόγια δίχως νόημα καὶ μιὰ ἐνωσιν ἀπ' ὅλα τὰ μέτρα καὶ ρυθμούς τῶν πῖος διαφορετικῶν ποιημάτων τοῦ ἐκφυλισμοῦ. Σὺλες τίς σκηνὲς δίνουνε ἔργα πού κανένας, οὔτε ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας τους, δὲν τὰ νοιώθει καὶ σὲ ἑκατομμύρια ἀντίτυπα κυκλοφοροῦνε μυθιστορηματα, ἔργα τάχα τέχνης, πού δὲν ἔχουνε οὔτε τέχνη οὔτε περιεχόμενον. Στὴν ἐρώτησιν «τί πρέπει νὰ διαβῇ» ἀπ' ὅλα τὰ βιβλία; μπορεῖ νὰ πᾶν σήμερα μινωχὰ μιὰ κριτικὴ καθὼς τὴν βρίζει ὁ Matthew Arnold ἐρευνώντας ὅ,τι ἔγραψαν παλαιοὶ καὶ νέοι συγγραφεῖς, κ' ὀδηγώντας τοὺς ἀναγνώστες. Κι' ἀπὸ μιὰ τέτοια κριτικὴ πού σταθερὴ ἀμερόληπτη μὲ λεπτότητα κ' ἀγάπην θὰ ἐξετάξῃ τὴν τέχνην καὶ θάποχτήσῃ ἔτσι κύρος μεγαλύτερον παρὰ μὲ τὴν βελκῆκα, ἐξαρτᾶται, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἢ λύσῃ τοῦ ζητήματος, ἂν ἢ ἀναμόρφωσιν πού δὲ διαδόθηκε στὴ λαϊκὴ τάξην, θάφανιστῇ μαζί μὲ τὴν μορφωμένην μὰς τάχην Εὐρωπαϊκὴν κοινωνίαν, ἢ θὰ ξαναφανῇ, ὅπως φάνηκε καὶ στὸ μεσαιῶνα καὶ διαδόθηκε στούς περισσότερους λαούς πού σήμερα τοὺς λείπει κάθε μόρφωσιν.